

Fandorin siin, Fandorin seal

Kõigi Erast Petrovitš Fandorini austajate suureks rõõmuks seikleb riigiametnikust detektiiv sedakorda lausa kahes raamatus korraga.

Autori nõudmisel ilmuvad "Surma armuke" ja "Surma kallike" koos, sest ka lood toimuvad ühel ajal ning need, kes on seni kenasti dateeritud raamatuid õiges järjekorras lugenud, peavad nüüd ise otsustama, kumb enne ette võtta.

Kaks eesti keelde päriselt tõlkimatute pealkirjadega (vastavalt "Любовница смерти" ja "Любовник смерти") raamatut moodustavad õigupoolest vägagi mõnusa, isegi mõnevõrra intrigeeriva komplekti kahest kriminaalromaanist, mille tegevus toimub küll korraga samas linnas, kuid mis on ometi nii stiililt kui tegelastelt väga erinevad.

Ühiseid nimetajaid on õigupoolest vaid kaks: Fandorin ja surm. Viimast sõna on "Surma kallikeses" põhjust ka suure tähega kirjutada, sest loos on va vikatimehe kõrval oluline roll ka Surmaks kutsutud imekaunil neil. Kes, nagu Akunini raamatutes ikka juhtuma kipub, meeste pead sassi ajab ja siis neile hirmsat häda kaela toob.

Kõik see toimub lobedalt vestvas stiilis dikenslikus loos lihtsast tänavapoisist Senkast, kes satub halvast seltskonnast veelgi halvemasse ning pääseb ohtlikust sündmustekeerisest vaid tänu Fandorinile.

Surm ajab päid sassi ka "Surma armukeses", kus kogu õhkkond on hoopis teistsugune, nooblim ja dekadentlikum. Siin on eht-tšehhovlikku spliini – maalt linna, loomulikult Moskvasse tulnud neiu, surmahalejate-ense-tapjate klubi ning palju morbiidset luulet. Inimesi hullutab ning veetleb päris-surm, mitte tema kehasus.

Selles loos on autor suutnud luua seni ehk kirevaima tegelaste galerii. Pealinna kõrgkihti kuuluvate haritlaste ja kunstiinimeste-surmalembeide kujud on välja joonistatud tõelise meistrikäega ning teeksid au ka "tõisemale" kirjandusele, kriminaalromaanist rääkimata.

Ehkki just viimase võrdluse kohatust on Boriss Akunin oma Fandorinisarjaga hiilgavalt tõestanud: kriminaalromaan ei pea tingimata olema lihtsustatud kirjandus, päris-ilukirjanduse väike vend või väga kindlatesse reeglites surutud žanr.

Teada-tuntud krimiklassikud on sageli selle kui paratamatusega leppinud ning enda seatud reeglistikku äärmise filigraansuseni täiustades ning ikka ja jälle läbi viies labürinti suikunud, tõmmates kahjuks endaga kaasa ka oma lugejad.

Selle taustal hüüaks Akunin nende kahe raamatuga justkui kahel häälel: "Ärgake, seltsimehed krimikud!" Kuulatagu siis teda. Asi on seda väärt. **MIHKEL MÕISNIK**

Raamat teeb südame soojaks

Aeg ei peatu

Tuleb vist tunnistada, et eluks "40 ja edasi" oleme me kaunikesti ette valmistamata. Seepärast kipuvad pöördelised sündmused tulema "paugu ja pisaratega" – ühel päeval ütleb laps, hellitatu ja hoitu, et nüüd ta siis läheb. Ja te avastate, et pole tema jaoks enam see kõige tähtsam, targem, parem.

Ühel hetkel ulatatakse teile töö lillikimp, öeldakse ilusaid sõnu, ja te avastate, et asendamatu pole – pensioni teine nädal on jube!

Veel varem tuleb tõdemus, et kilod kogunevad, vastupanuvõime väheneb, hommikuni pidutseda ei jaksa enam ammugi.

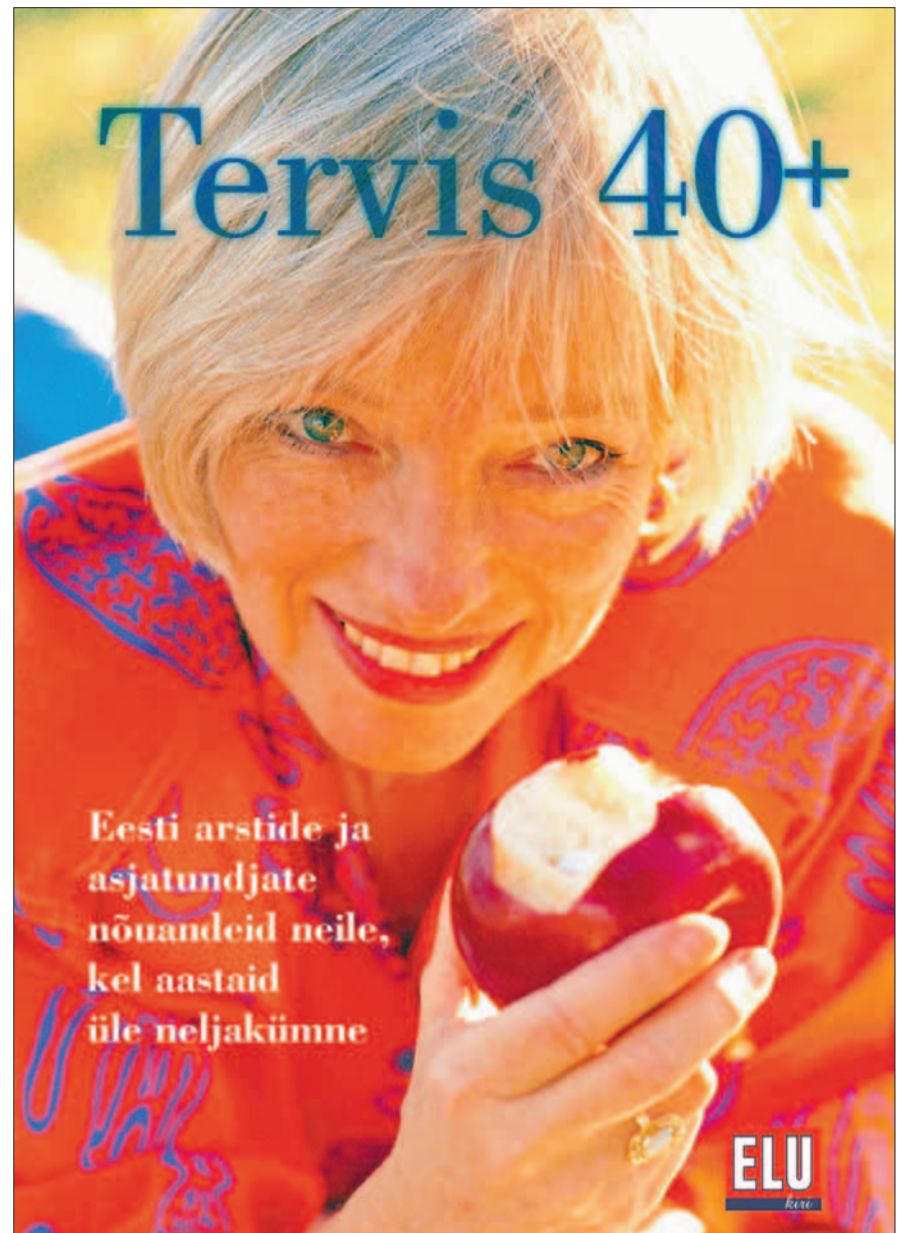
Kirjandust, mis nendest probleemidest üle aitaks saada, eriti palju pole. Ainsana püüab seda tühikut täita ajakiri Elukiri, mis mõeldud just küpses eas inimestele.

KESKIGA ON KÄES. Elukirjas ilmunud artiklite põhjal on koostatud ka nõuanderaamat "Tervis 40+. Eesti arstide ja asjatundjate nõuandeid neile, kel aastaid üle neljakümne".

Raamat keskendub neljale valdkonnale. "Keskiga. Kriisi või rõõmu aeg?" kirjeldab üleminekuaja füsioloogilisi muutusi ning annab nõu, kuidas nendega toime tulla. Põhjalikult käsitletakse psühholoogilisi probleeme, mis kerkivad kõigi inimeste ette: kuidas toime tulla üksindusega, lahutusega, leinaga, laste lahkumisega kodust; kas seks on "selles eas" veel võimalik või sobilik?

TERVIS ON TÄHTIS. Mahuka peatüki "Kui tervis teeb muret" juhatavad sisse neurokirurg Andres Ellamaa sõnad: "Inimene ei tohiks ennast haiguse järgi identifitseerida. Nii me ainult tõstame haiguse oma elus esiplaanile. Inimene peaks endast arvama: ma olen terve, ainult väikese veaga."

Enimlevinud haigusi käsitledes ei hakata kedagi küll raamatuga ravima, kuid Eesti arstid annavad häid näpunäiteid, kuidas haigust ära tunda. Ja mis veel tähtsam, kui-

das seda ennetada ning mida saab kodus vahenditega hädade tõrjumiseks teha. Lisaks annavad arstid nõu, mida peaks sisaldama kodune ravimikapp ning kuidas haiget kodus hooldada.

AKTIIVNE JA REIBAS. Peatükid "Aktiivne ja reibas" ning "Olla terve ja tunda end hästi" on sisult sama optimistlikud kui nende pealkirjadki. Julgustust saab kepikõnni ja joogaharjutuste alustamiseks, innustatakse reisima ja jagatakse õpetusi, milliseid et-

tevalmistusi enne reisi teha. Samuti ka, kuidas reisil kõhumuret (nii otseses kui kaudses tähenduses) lahendada.

KASULIK RAAMAT. Ligi 400-leheküljelise nõuanderaamatu on koostanud ajakirja Elukiri peatoimetaja Helle Raidla, kasutades ajakirjas aastatel 1999–2005 ilmunud soovitusi Järve haigla peaarstilt Helle Mäeltsemehelt, naistearst Galina Litterilt, perearst Kai Soobilt, psühholoog Tõnu Otsalt jpt. **MARI KARLSON**

Eestlaste elu tunnismärgid

EESTI TALUHÄÄRBERID

- Koostanud Heiki Pärdi
- Kujundanud Andres Tali
- 248 lk, ümbrispaaber

Mullu talvel, mil me oma albumisarjale uusi teemasid otsisime, saabus kirjastusse mees, kelle kohvris peitus ammutuntud mõisate, kirikute ja raudteejaamade asemel sootuks teiselaadne osake Eestimaa arhitektuurilisest minevikust.

See mees oli etnoloog Heiki Pärdi ja kohvris oli tal lugematu hulk fotosid majadest, mis nägid välja pooleldi rehetared, pooleldi mõisad – tegu oli taluhäärberitega. Ja vähe sellest, ligi kolmekümne aasta jooksul oli ta nende aja- ja koduloolaste poolt kahe silma vahele jäetud majade otsinguil Eestimaale sadu ringe peale teinud ning igäühe kohta suulisse ja kirjalikku pärandisse kaevudes muljetavaldava hulga informatsiooni kogunud. Nii et sisuliselt tõi ta meile oma kui mitte veel elutöö, siis kindlasti senise elu töö.

Mis hooned need taluhäärberid siis täpselt on? Sisuliselt on need pärisorjast kapitalistiks muutuva ja tasahilju eurooplaseks saava eesti talupoja uue elu tunnismär-

Kille häärber Viljandimaal. FOTO: K. MATSON, 1912. ERM

gid, mida rajati 1850. aastatest kuni esimese Eesti Vabariigi lõpuni. Erinevalt taluhäärberitele eelnenud ja mõnda aega nendega paralleelselt kerkinud polüfunktsionaalsetest rehielamutest oli häärber puhtalt elumaja, "loomad elutoas" jäid vähehaaval minevikku. Samuti hakkas häärberite välis- ja sisekujunduses vastavalt peremehe võimalustele ja silmaringile vanaaegne või puhtpraktiline üha enam maad andma moodsale või ilusale, vahel isegi noobile ja luksuslikule, olgu siis tegu treppide, akende, ahjude või mööbliga.

Niisugune mahukas ja seni käsitlemata valdkond väärrib sügavamalt lahtikirjutamist, ent kahtlemata annavad need 228 fotot ja teksti asjahuvilisele võimaluse rännates või tugitoolis Eestimaad avastades midagi uut ehk äraunustatud vana kohata.

Kogu esmane informatsioon on raamatus olemas: kellele talu kuulus, millal häärber ehitati, mis sellest nõukogude võimu ajal sai, millised on selle arhitektuurilised iseärasused, missuguste ajalooliste seikade või tuntud inimestega on ehitis seotud.

OLAVI TEPPAN

Armastada pole kunagi liiga hilja

KOLM PÄEVIKUT

- Koostanud Ingmar Bergman ja Maria von Rosen
- Tõlkinud Ülev Aaloe ja Maarja Laur
- Kujundanud Rein Seppius
- 232 lk

Ingrid Bergmani, Ingmar Bergmani ja nende tütre Maria von Roseni päevikukatken did ulatuvad sügavale hinge.

TUNDED. "Talupoeglik, bergmanlik ujedus, kartus ettearvatute tunnete ees: parem on kõrvale tõmbuda, vaikida, vältida. Elu on niigi üks suur risk, ütlen aitäh ja tõmbun ettevaatlikult tahapoole, uudishimu vahe- tab välja äng, hall argipäev on vähemasti teada asi. Sellest on võimalik ülevaadet luua ja seda saab lavastada."

Nii kirjutas Ingmar Bergman 1987. aastal ilmunud raamatus "Laterna magica".

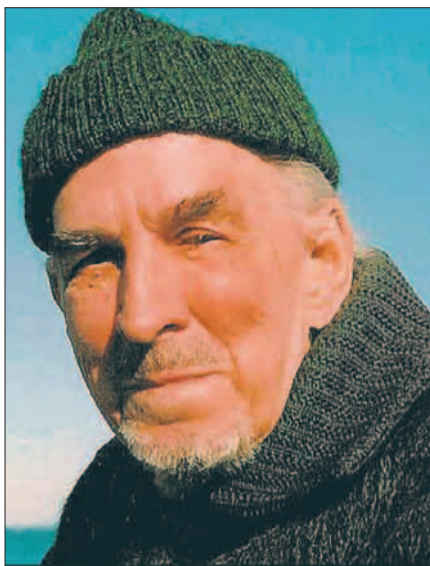
"Rääkisin Ingridile, et enam ei ole mingit lootust. Siis tulid öde Ingegerd ja dotsent ja kinnitasid sedasama. Istusime koos. Pingu- tasin, aga ei suutnud nuttu tagasi hoida. Selles, et sõna on välja öeldud, on ju ikka- gi mingi vabanemine. Ma usun, et ka Ingridi- le, kes on parandamatult haige. Kõik on üks suur kõrvetav haav ja nutuhood tule- vad lainetena."

Nii kirjutas Ingmar Bergman oma päe- vikus, mis ilmus raamatus "Kolm päevikut" 2004. aastal (Eesti keeles 2005. aastal).

Seda argipäeva Ingmar Bergman ei lavas- ta. Ta ei tõmbu ettevaatlikult tahapoole, vaid avab lihtsalt ja kohati kiretulki oma mõtted. Tema päevikukatketes on lausa la- koonilist valu ja peitmata hirmu. Nukrust kaotada armastatud inimene.

KOHTUMINE. Ingrid ja Ingmar kohtusid 1957. aastal. Nad mõlemad olid abielus. Kuid mitte omavahel. 1959. aastal sündis Ingridil tütar Maria, kes alles kahekümne kahe aastasel sai Ingmarilt teada, et too on ta pärisisa. Vahepeal jõudsid Ingrid von Rosen ja Ingmar Bergman 1971. aastal abielu- luda ning elada õnnelikult koos 24 aastat. Kuni 1994. aastal avastati Ingridil maovähk. Ning siis polnud enam midagi endine. Raamatu päevikukatked algavad päevist, mil Ingrid haigestus ja lõppevad hetkel, mil ta igaveseks silmad sulges.

ARGIPÄEV. Seda raamatut lugedes tajusin end mitu korda mõttelt, et kui see oleks ilu- kirjanduslik teos, siis ma seda ilmselt nii tundlikult vastu ei võtaks.

Ingmar Bergman, Maria von Rosen, Ingrid Bergman.

Kõik selles raamatus on lihtne, kohati lii- ga staatilinegi. Hommik, päev, argitegemis- ed, haigus, ravikuur, õhtusöök. Ingridil on kas parem või halvem. Sekka Ingridi muret pere pärast, Ingmari lausejuppe oma la- vatöödest, Maria loominguliste katsetuste hetki, tema armusuhet ja äraspidist vane- matest hoolimise tunnet.

Eriliseks ja lumavaks teeb need teks- tid elu. Kõik see on juhtunud, kõike seda on mõelnud inimesed ise, keegi pole neile mõtteid pähe pannud.

Äratuntav ängistus, vahel lootuskiir.

Nii inimlikud mõtted, et lausa valus. Lihtlause te taga avanemas terve panorama.

ARMASTUS. Minu jaoks oli selles raamatus kõige tähtsamaks teemaks mitte niivõrd haigus, kui armastus. Ingridi kohati ohver- davgi tunne Ingmari vastu, hillitsetuna küll lausetesse nagu "Ingmaril valutab kõht", sa- mal ajal kui Ingridil endal hakkavad juuk- sed pärast kiiritusravi välja langema.

Hiljem lisandumas mure, et kuidas Ing- mar argitoimetustega hakkama saab; man- itsemas Mariat, et too isa rohkem aitaks. "Minu meelest aitan ma Ingmarit sellega, et hoolitsen ema eest," kirjutab Maria.

Maria ei nimeta Ingmarit kordagi isaks. Ingmari ja Maria suhe ongi ettevaatlik, ko- hati on tütre poolt tunda etteheidet: miks on Ingmar nii enesekeskne, miks ta vahel väldib haiget Ingridit. Kuid isa ja tüdargi hoolivad teineteisest. "Mu väike Maria," kir- jutab Ingmar.

Maria armastab väga oma ema. Sa- mavõrd armastab ta oma elu, loodab saada last, olla töös edukas. Kõike ei jõua. Just ema haiguse ajal katkeb Maria rasedus, kuid seda valu püüab Maria vaid enda tea- da hoida. Rohkem on vaja ema hoida.

Ingmar armastab Ingridit. Küll mitte oh- verdavalt, seda ei saa ju oodatagi nii ande- kalt ja isekalt loominguliselt mehelt. Kuid ta armastab Ingridit sügavalt.

Kõik tema igapäevased päevikukatked al- gavad Ingridi seisundi kirjeldamisega. Tih- ti on kirjas lausekatked "armas päitsi-jalu- si vestlus", "Ingridil on täna tema parim päev haiguse ajal" jne.

Kord küsib Maria Ingmarilt "Kas sa igat- sed ka selle Ingridi järele, kes on haige?" "JAA," vastab Ingmar. Ta kirjeldab kokku kuivanud ja kiiritusravis juuksed kaotanud naist kui pearätis nii armsana välja nägevat oma kallist Ingridit.

SURM. Kes on lähedase inimese kaotanud, tema haigevoodi kõrval seisnud või õhtul pisarates aknast õhe vaadanud, teab, mil- lest on jutt. Kes ei tea, on seni lihtsalt ra- hulikult saanud elada. Kuid kes on kurb, on kindlasti olnud ka õnnelik. Ja armastada pole kunagi liiga hilja.

TIINA TAMMER

UUED RAAMATUD

UNUSTATUD MÄNGUASJAD

Vapper sõdur Peeter Pons, kuldpeberist kingadega tantsijatar ja teised.

Eesti keeles ilmunud lastelugusid 20. sajandi algupoolelt. Tekstid valinud Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus ja Tiia Toomet. Mänguasjad Tartu Mänguasjamuuseumist. Tiit Veermäe fotod. Kujundanud Ruth Huimerind ja Jüri Lõun. 232 lk

Selle raamatu lood jutustavad praegustele lastele nende eakaaslaste elust, tegemistest, mängudest ja mänguasjadest seitsekümmend, kaheksa- kümmed ja rohkem aastaid tagasi. Needsamad ammused lapsed vaata- vad vastu raamatulehekülgedel olevatelt vanadelt ülesvõtetelt ning sellest kaugest ajast on pärit ka fotodel kujutatud mänguasjad. Ometi pole see vaid lastele mõeldud raamat. See on raamat kõigile neile, kes on kunagi ise olnud lapsed ja tahavad seda aega meelde tuletada. Olgu siis tuttavate juttude, mällujäänud raamatuillustratsioonide või kuna- giste armsate mänguasjade äratundmisrõõmu läbi. Unustatud mänguasjad ei räägi aga sugugi ainult vanadest aegadest ja asjadest. Umbes samasugused lood nagu raamatutegelastega võivad juhtuda ka praeguste lastega, mis sest, et mõndagi on nüüdses elus teistmoodi.

TIIA TOOMET

Johann Wolfgang Goethe

FAUST

Tõlkinud August Sang
Kujundanud Andres Tali
416 lk, ümbrispaber, karp

Ma aegu näen, mis läksid röömsas rutus, ja armsaid varje tõuseb nende voos. On justkui vanas, unund muinasjutus noorpõlve arm ja sõprus jälle koos; uut valu tunnen, leinan uues nutus häid hingi – neid, kes nooruslikus hoos on õnne kannul eksiradu käinud, umbteedel minust ammu lahku läinud.

Faust. Pühendus

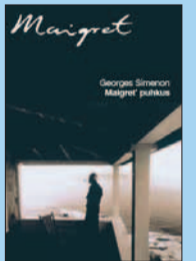

Georges Simenon

MAIGRET PUHKUS

Tõlkinud Helle Michelson
Kaane kujundanud Tõnu Kaalep
236 lk

Maigret sõidab puhkusele Sables-d'Olonne'i, kus tema abikaasa sattub pimesoolepõletikuga haiglasse. Maigret lööb aega surnuks, jalutab linna peal ja külastab kohvikuid, jälgib bridžimängijaid. Pärast operatsioonijärgset külüst leiab komisar üllatus- likult oma taskust veidra sõnumi, et ta peaks mine- ma vaatama ühte sama haigla patsienti. Enne kui Maigret seda teha jõuab, mainitud neiu sureb. Mida oli surijal öelda? Maigret peab ka puh- kusel olles tööle asuma ning kureteod ei lase ennast oodata. Georges Simenoni (1903–1989) raamatuid on maailmas müüdnud üle 600 miljoni eksemplari.

Detsembris ilmuvad raamatud:

KES?MIS?KUS?2006
koostanud Enno Tammer
aastaraamat

Piret Raud
SANNA JA SALAKÜTID
Minu esimene raamat

Johannes Paulus II
MÄLU JA IDENTITEET

Elme Väljaste
NEKTARILIND

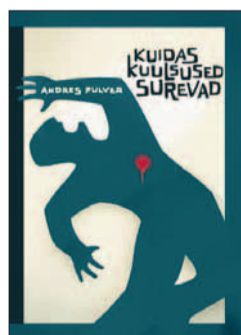
HARJUMAA MÕISAD
Koostanud Valdo Praust
album

Gita Balode, Ziedonis Kärklīņš
TERVISTAV SAUN
käsiraamat

Kolmesaja surma anatoomia

KUIDAS KUULSUSED SUREVAD

- koostanud Andres Pulver
- kujundanud Dan Mikkin
- 304 lk

Äsja ilmus Virumaa Teataja ajakirjaniku Andres Pulveri koostatud raamat "Kuidas kuulsused surevad". Selles eriskummalises kogumikus on umbes 300 tuntud inimese suremise lugu. Välismaa kuulsuste kõrval on juttu ka paljudest eestlastest. Nii ulatub valik Kreeka kuningas Alexandroset (ahvi- hammustusele järgnenud veremürgitus) Vladimir Vössotskini (joomasurm) ning Ja- kob Hurdast (lõhkenud pimesool) kuni Ja- kob Martin Sommerini (puges vaimuhaige- na ahju). Autor seletab, miks ta sellise jube- da töö ette võttis – laipju rohkem kui õudusjutus.

Miks tekkis huvi koostada selline raamat?

Novembri algul sai täpselt 10 aastat isa sur- mast. Ta oli just saanud 54. Mõned aastad hiljem sõideti surnuks mu elukaaslase vend. Tema oli 24-aastane. Hakkad ju natuke mõtlema selle üle, kui palju inimestele a- ga on antud. Ja miks.

Kuulsate inimese surm on märgilise tä- hendusega, aga kas nende suremise viis on sageli tavapärasest erinev?

Ei saa just öelda, et see tavapärasest eri- nev oleks. Kuulsate inimeste puhul võimen- dub nende elu sageli kõik, sealhulgas ka suremine.

Mille kätte surevad kuulsused sage- damini kui tavainimesed?

Arvata on, et just popkultuuri kaudu (film, muusika, aga ka sport, kunst ja kirjandus) kuulsateks saanud inimeste puhul on ilm- selt tavalisest sagedasemateks surma- põhjusteks alkohol, narkootikumid ja ene- setapud. Vanemal ajal oli kuulsate inimes- te (pro kõrgema klassi) "paraadhaiguseks" loomulikult podagra.

Enamik raamatus mainitud inime- si on tuntud oma elu, mitte surma

pooldest. Kas surm muudab nad mai- semaks?

Mingil määral kindlasti. Surelikud oleme ju lõppeks kõik. Ma arvan, et Elvise (ja nii mõnegi teise kuulsuse) surm peldikupotil pingutades toob ta ehk pisut inimestele lähemale.

Millised on käesolevas raamatus teie "lemmiksurmad"?

Vaieldamatu lemmik on ameerika muu- sikateadlane Gustav Kobbe, kes meie jaoks ju täiesti tundmatu suurus. Aga surm purjeka kokkupõrkes lennukiga on ikka nii jabur, et mees lihtsalt pidi raama- tusse pääsema. Kui aga "loomulikuma- test" surmadest midagi esile tõsta, siis mulle meeldib Carl Gustav Jungi suremi- se lugu.

Kas see raamat peaks aitama surmast üle olla või seda paremini mõista?

Surmast ei saa üle olla. Teda saab mitte karta. Aga see ei ole eesmärk omaette. Küll arvan ma, et mõnusa meelelahutu- se ja paraja portsu info kõrval aitab see raamat ehk surma pisut paremini mõis- ta.

TAUNO VAHTER

ALGUPÄRASE NOORSOOROMAANI VÕISTLUS

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus
Kirjastus Tänapäev

Noorsooromaani sihtgrupp on 14–18-aastased noored. Romaani pikkus on kuni 10 autoripooinat (400 000 tähemärki), minimaalselt 5 autoripooinat (200 000 tähemärki). Iga võistlusele toodud käsikirja peab olema kolmes eksemplaris, varustatud MÄRGUSONAGA ning lisatud kinnine ümbrik, milles autori nimi ja kontaktandmed.

Võistlustöid oodatakse 5. jaanuariks 2006.
Võitjad kuulutatakse välja 2006. aasta veebruaris.
Auhinnafond on 60 000 krooni.

VÕISTLUSE KÄSIKIRJAD PALUME SAATA VÕI TUUA
EESTI LASTEKIRJANDUSE TEABEKESKUSSE
Liivalaia 30, 10118 Tallinn

Lisainfot saab Eesti Lastekirjanduse Teabekeskest
kontaktisik: Anne Rande, tel: 646 6488
Kirjastus Tänapäev, kontaktisik: Tiina Tammer, tel: 669 1893